

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

17 mai 2022 *

„Trimitere preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Principiul echivalenței – Principiul efectivității – Contract de ipotecă – Caracter abuziv al «clauzei prag» prevăzute de acest contract – Norme naționale privind procedura jurisdicțională de apel – Limitarea în timp a constatării nulității unei clauze abuzive – Restituire – Competența de control din oficiu a instanței naționale de apel”

În cauza C-869/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania), prin decizia din 27 noiembrie 2019, primită de Curte la 28 noiembrie 2019, în procedura

L

împotriva

Unicaja Banco SA, fostă Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria SAU,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Arabadjiev, doamna K. Jürimäe, domnii C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (raportor) și I. Jarukaitis, președinți de cameră, domnii M. Ilešič, J.-C. Bonichot, M. Safjan, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, doamna L. S. Rossi și domnul A. Kumin, judecători

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 26 aprilie 2021,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru L, de M. Pérez Peña, abogado;
- pentru Unicaja Banco SA, fostă Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria SAU, de J. M. Rodríguez Cárcamo și A. M. Rodríguez Conde, abogados;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul spaniol, de S. Centeno Huerta și M. J. Ruiz Sánchez, în calitate de agenți;
 - pentru guvernul ceh, de M. Smolek, J. Vlácil și S. Šindelková, în calitate de agenți;
 - pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Rocchitta, avvocato dello Stato;
 - pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García, J. Baquero Cruz și C. Valero, în calitate de agenți;
 - pentru Regatul Norvegiei, de L.-M. Moen Jünge, M. Nilsen și J. T. Kaasin, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 15 iulie 2021,
- pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între L, pe de o parte, și Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria SAU, a cărei succesoare în drepturi este Unicaja Banco SA (denumite în continuare, împreună, „instituția bancară”), pe de altă parte, în legătură cu neinvocarea din oficiu de către instanța națională de apel a unui motiv întemeiat pe încălcarea dreptului Uniunii.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al douăzeci și patrulea considerent al Directivei 93/13 prevede că „autoritățile judiciare trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficace pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii”.
- 4 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

Dreptul spaniol

- 5 Potrivit articolului 1303 din Código Civil (Codul civil):

„Odată constatată nulitatea unei obligații, părțile contractante trebuie să își restituie reciproc bunurile care au făcut obiectul contractului, fructele acestora și prețul însoțit de dobânzi, cu excepția cazurilor prevăzute la articolele următoare.”

- 6 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575) (denumită în continuare „LEC”) prevede la articolul 216:

„Instanțele civile se pronunță în cauzele cu care sunt sesizate cu privire la elementele de fapt, la probele furnizate și la concluziile părților, cu excepția cazului în care legea prevede altfel în situații speciale.”

- 7 Articolul 218 alineatul 1 din LEC prevede:

„Deciziile jurisdicționale trebuie să fie clare și precise și să corespundă cererilor și celorlalte pretenții ale părților prezentate în timp util în cursul procedurii. Acestea conțin declarațiile solicitate, obligă părțile sau resping pretențiile reclamantului și soluționează toate aspectele litigioase care au făcut obiectul dezbaterilor.

Tribunalul, fără a se îndepărta de la cauza acțiunii prin admiterea unor elemente de drept și de fapt diferite de cele pe care părțile au intenționat să le invoce, se pronunță în conformitate cu normele aplicabile cauzei, chiar dacă acestea nu au fost corect menționate sau invocate de părțile în litigiu.”

- 8 Potrivit articolului 465 alineatul 5 din LEC:

„Ordonanța sau hotărârea pronunțată în apel se pronunță numai asupra aspectelor și aspectelor invocate în apel și, dacă este cazul, în concluziile de respingere a apelului sau în apelul incident menționate la articolul 461. Hotărârea judecătorească nu poate aduce atingere apelantului, cu excepția cazului în care acest prejudiciu rezultă din admiterea apelului incident formulat de intimat.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 9 Prin contractul încheiat la 22 martie 2006, instituția bancară i-a acordat lui L un împrumut ipotecar în valoare de 120 000 de euro destinat finanțării achiziționării unei case unifamiliale. Acest împrumut era rambursabil în 360 de rate. Împrumutul menționat a fost subscris la o rată fixă de 3,35 % pentru primul an, apoi la o rată variabilă pentru ceilalți ani, această din urmă rată fiind calculată prin adăugarea la rata Euribor a 0,52 % pe an. Acest contract prevedea o „clauză-prag” în temeiul căreia rata variabilă nu putea fi mai mică de 3 %.
- 10 Instanța de trimitere arată că instituția bancară a aplicat „clauza-prag” în privința lui L în 2009, atunci când rata Euribor a scăzut puternic. În luna ianuarie 2016, L a formulat o acțiune la Juzgado de Primera Instancia de Valladolid (Tribunalul de Primă Instanță din Valladolid, Spania) împotriva acestei instituții, pentru a obține nulitatea acestei clauze și restituirea sumelor percepute fără a fi datorate în temeiul acesteia. L a susținut că, întrucât nu a fost informată în mod adecvat cu privire la existența clauzei menționate și cu privire la relevanța sa în economia contractului de împrumut în cauză, aceasta trebuia declarată abuzivă din cauza lipsei sale de transparență. În apărare, instituția bancară a obiectat că L fusese informată cu privire la includerea aceleiași clauze în contractul de împrumut.

- 11 Prin hotărârea din 6 iunie 2016, Juzgado de Primera Instancia de Valladolid (Tribunalul de Primă Instanță din Valladolid) a admis acțiunea, reținând caracterul abuziv al „clauzei-prag” pentru motivul că aceasta din urmă era lipsită de transparență. El a obligat astfel instituția bancară să îi ramburseze lui L sumele primite în mod nejustificat în temeiul acesteia, majorate cu dobânzi. Acesta a statuat însă că rambursarea nu producea efecte decât începând cu 9 mai 2013, în temeiul hotărârii Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) nr. 241/2013 din 9 mai 2013 (denumită în continuare „hotărârea din 9 mai 2013”), care limitează efectele în timp ale constatării nulității unei astfel de „clauze-prag”. Acesta a obligat de asemenea instituția bancară la plata cheltuielilor de judecată.
- 12 La 14 iulie 2016, instituția bancară a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Audiencia Provincial de Valladolid (Curtea Provincială din Valladolid, Spania), în măsura în care îl obligă la plata tuturor cheltuielilor de judecată. Aceasta a susținut că, întrucât acțiunea formulată de L nu a fost admisă decât în parte ca urmare a limitării în timp a efectelor declarării nulității clauzei în discuție, ea nu ar fi trebuit să fie obligată să suporte în întregime cheltuielile aferente acestei acțiuni.
- 13 Prin hotărârea din 13 ianuarie 2017, instanța de apel a admis acțiunea, anulând hotărârea pronunțată în primă instanță în măsura în care a obligat instituția bancară la plata cheltuielilor de judecată. Instanța de trimitere precizează că instanța de apel nu a modificat dispozitivul acestei hotărâri în măsura în care privește efectele restitutorii ale constatării nulității clauzei menționate, din moment ce acestea nu făceau obiectul apelului. Ea adaugă că, pentru a anula în parte hotărârea de primă instanță, instanța de apel nu s-a întemeiat pe Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), prin care Curtea a declarat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei jurisprudențe naționale, precum cea care rezultă din hotărârea din 9 mai 2013, care limitează în timp efectele restitutorii legate de constatarea pe cale judiciară a caracterului abuziv al unei clauze conținute într-un contract încheiat de un profesionist cu un consumator doar la sumele plătite în mod nejustificat ulterior pronunțării deciziei care a constatat pe cale judecătorească un caracter abuziv al acestei clauze.
- 14 L a formulat recurs în fața Tribunal Supremo (Curtea Supremă) împotriva hotărârii de apel. În susținerea recursului formulat, L afirmă că, prin faptul că nu a aplicat Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), și prin faptul că nu a dispus din oficiu restituirea totală a sumelor plătite în temeiul „clauzei-prag”, Audiencia Provincial de Valladolid (Curtea Provincială din Valladolid) a încălcat printre altele articolul 1303 din Codul civil, care reglementează efectele restitutorii legate de nulitatea obligațiilor și a contractelor, coroborat cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, care prevede lipsa caracterului obligatoriu față de consumatori al clauzelor abuzive. Instituția bancară a solicitat respingerea recursului pentru motivul că întrucât L nu a formulat apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță în măsura în care limita în timp efectele restitutorii ale constatării nulității clauzei abuzive în cauză, aceasta nu putea introduce un recurs privind limitarea în timp a efectelor respective.
- 15 Instanța de trimitere arată că în litigiile pendinte în fața instanțelor spaniole la data la care Curtea a statuat în Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune jurisprudenței Tribunal Supremo (Curtea Supremă) rezultate din hotărârea din 9 mai 2013, care limitează în timp efectele restitutorii ale constatării nulității „clauzelor-prag” conținute de contractele încheiate de consumatori cu profesioniștii, consumatorii își limitaseră accesul,

conform acestei jurisprudențe naționale, la rambursarea cuantumurilor plătite fără să fie datorate după 9 mai 2013. În temeiul diferitor principii ale procedurii civile spaniole, precum principiile disponibilității, „congruenței” și interdicției *reformatio in peius*, Audiencia Provincial de Valladolid (Curtea Provincială din Valladolid) nu a dispus astfel în speță restituirea totală a sumelor percepute în temeiul „clauzei-prag”, din moment ce L nu declarase apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță.

- 16 În această privință, instanța de trimitere arată că principiul potrivit căruia clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator, prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, nu are caracter absolut și poate face, așadar, obiectul unor limitări legate de buna administrare a justiției, precum autoritatea de lucru judecat sau stabilirea unor termene rezonabile de introducere a acțiunilor sub sancțiunea decăderii. Or, norma de drept spaniol potrivit căreia, dacă o parte a dispozitivului unei hotărâri nu este atacată de niciuna dintre părți, instanța de apel nu îi poate înlătura niciun efect sau să îl modifice ar prezenta anumite similitudini cu autoritatea de lucru judecat.
- 17 Această instanță are totuși îndoieli cu privire la compatibilitatea principiilor disponibilității, „congruenței” și interdicției *reformatio in peius*, prevăzute de dreptul național, cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Mai concret, ea ridică problema dacă, având în vedere Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), o instanță națională sesizată cu un apel introdus exclusiv de instituția bancară, iar nu de consumator, trebuie să dispună, în pofida acestor principii, restituirea totală a cuantumurilor percepute în temeiul clauzei abuzive.
- 18 În aceste împrejurări, Tribunal Supremo a decis să suspende judecarea cauzei principale și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune aplicării principiilor procedurale ale disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, care împiedică instanța sesizată cu o cale de atac formulată de bancă împotriva unei hotărâri care a limitat în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator, în temeiul unei «clauze-prag» care a fost declarată nulă, să dispună restituirea integrală a acestor sume și să agraveze astfel poziția recurentului, întrucât această limitare nu a făcut obiectul unei căi de atac introduse de consumator?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 19 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării unor principii de procedură jurisdicțională națională în temeiul cărora instanța națională, sesizată cu un apel împotriva unei hotărâri care limitează în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator în temeiul unei clauze declarate abuzivă, nu poate invoca din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea acestei dispoziții și să dispună restituirea integrală a sumelor respective.
- 20 Trebuie amintit că, potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un profesionist nu creează obligații pentru consumator.

- 21 În plus, Directiva 93/13 impune statelor membre, astfel cum reiese din articolul 7 alineatul (1) coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia, să prevadă mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 44 și jurisprudența citată).
- 22 În lipsa unei reglementări în dreptul Uniunii, modalitățile procedurilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii țin de ordinea juridică internă a statelor membre, în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă. Totuși, aceste modalități nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nici să fie reglementate astfel încât să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 23 În ceea ce privește principiul echivalenței, astfel cum a amintit domnul avocat general la punctul 44 din concluziile sale, instanței naționale îi revine sarcina de a verifica, în raport cu modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție în ordinea sa juridică internă, respectarea acestui principiu în cauza cu care este sesizată, efectuând o analiză a căilor de atac vizate din perspectiva obiectului, a cauzei și a elementelor esențiale ale acestora (a se vedea printre altele Hotărârea din 20 septembrie 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, punctul 40).
- 24 În această privință, Curtea a statuat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie considerat o normă echivalentă cu normele naționale care ocupă, în cadrul ordinii juridice interne, rangul de norme de ordine publică (a se vedea Hotărârea din 17 mai 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punctul 35).
- 25 Rezultă că, în conformitate cu principiul echivalenței, atunci când, în temeiul dreptului intern, instanța națională care se pronunță în apel dispune de posibilitatea sau are obligația de a aprecia din oficiu legalitatea unui act juridic în raport cu normele naționale de ordine publică, aceasta trebuie de asemenea să dispună de posibilitatea sau de obligația, chiar dacă problema legalității acestui act în raport cu normele menționate nu a fost ridicată în primă instanță, de a aprecia din oficiu legalitatea unui astfel de act în raport cu această dispoziție din Directiva 93/13. Astfel, într-o asemenea situație, din moment ce elementele din dosarul de care dispune instanța națională de apel ridică problema caracterului eventual abuziv al unei clauze contractuale, această instanță este obligată să aprecieze din oficiu legalitatea acestei clauze în raport cu criteriile stabilite de directiva menționată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 mai 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punctul 30).
- 26 Părțile care au depus observații scrise în prezenta procedură în fața Curții au opinii divergente în ceea ce privește existența unei jurisprudențe a Tribunal Constitucional (Curtea Constituțională, Spania) sau a Tribunal Supremo (Curtea Supremă), în temeiul căreia aplicarea din oficiu a normelor de ordine publică ar constitui o excepție de la principiile procedurii jurisdicționale în cauză. Întrucât articolul 6 din Directiva 93/13 constituie o dispoziție echivalentă unei norme naționale de ordine publică, rezultă că, în cazul în care, în temeiul jurisprudenței naționale, astfel de norme de ordine publică sunt considerate o excepție de la aplicarea principiilor procedurii jurisdicționale în cauză, instanța națională sesizată cu apelul trebuie să poată invoca din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13.

- 27 Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica existența unei astfel de jurisprudențe naționale. În cazul în care existența acestei jurisprudențe ar fi confirmată, instanța de trimitere ar fi obligată, în conformitate cu principiul echivalenței, să lase neaplicate aceste principii ale procedurii jurisdicționale și fie să permită consumatorului să își exercite drepturile conferite de Directiva 93/13 de a invoca jurisprudența Curții și, fie să îi acorde această posibilitate din oficiu.
- 28 În ceea ce privește principiul efectivității, din jurisprudența Curții rezultă că fiecare caz în care se ridică problema dacă o dispoziție procedurală națională face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând seama de locul pe care această dispoziție îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia privite în ansamblu, precum și, dacă este cazul, de principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, cum ar fi protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 53). Din această perspectivă, Curtea a apreciat că respectarea principiului efectivității nu poate merge până la a suplini integral pasivitatea totală a consumatorului vizat (Hotărârea din 1 octombrie 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punctul 62).
- 29 În plus, Curtea a precizat că obligația statelor membre de a asigura efectivitatea drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii implică, în special pentru drepturile care decurg din Directiva 93/13, o cerință de protecție jurisdicțională efectivă, reafirmată la articolul 7 alineatul (1) din această directivă și consacrată de asemenea la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care se aplică printre altele în ceea ce privește definirea modalităților procedurale referitoare la acțiunile în justiție întemeiate pe astfel de drepturi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 29 și jurisprudența citată).
- 30 În această privință, Curtea a statuat că, în lipsa unui control eficient al caracterului potențial abuziv al clauzelor contractului în discuție, respectarea drepturilor conferite de Directiva 93/13 nu poate fi garantată (Hotărârea din 4 iunie 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punctul 35 și jurisprudența citată).
- 31 În consecință, condițiile stabilite de legislațiile naționale, la care se referă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, nu pot aduce atingere substanței dreptului de care beneficiază consumatorii în temeiul acestei dispoziții de a nu fi obligați printr-o clauză considerată abuzivă (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 71, precum și Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 51).
- 32 Or, trebuie amintită importanța principiului autorității de lucru judecat atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale. Astfel, Curtea a avut deja ocazia de a preciza că, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (a se vedea în special Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punctele 35 și 36, precum și Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 46).

- 33 De asemenea, Curtea a recunoscut că protecția consumatorului nu este absolută. În special, aceasta a considerat că dreptul Uniunii nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii, chiar dacă acest lucru ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții, indiferent de natura acesteia, cuprinse în Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 37, precum și Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții*, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 68), însă sub rezerva respectării, în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 22 din prezenta hotărâre, a principiilor echivalenței și efectivității.
- 34 La punctul 72 din Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții* (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), Curtea a considerat astfel că limitarea în timp a efectelor juridice care decurg din constatarea nulității „clauzelor-prag”, efectuată de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în hotărârea sa din 9 mai 2013, echivalează cu a lipsi, în general, orice consumator care a încheiat, anterior acestei date, un contract de împrumut ipotecar care cuprinde o astfel de clauză de dreptul de a obține restituirea integrală a sumelor pe care le-a plătit în mod necuvenit instituției bancare în temeiul acestei clauze în perioada anterioară datei de 9 mai 2013.
- 35 Prin urmare, Curtea a constatat că o jurisprudență națională precum cea care rezultă din hotărârea din 9 mai 2013 a Tribunal Supremo (Curtea Supremă), referitoare la limitarea în timp a efectelor juridice care decurg din declararea caracterului abuziv al unei clauze contractuale în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, nu permite să se asigure decât o protecție limitată consumatorilor care au încheiat un contract de împrumut ipotecar care conține o „clauză-prag” înainte de data pronunțării deciziei care a constatat pe cale judecătorească acest caracter abuziv, o astfel de protecție dovedindu-se astfel incompletă și insuficientă și nefiind un mijloc nici adecvat, nici eficient pentru a pune capăt utilizării acestui tip de clauze, contrar prevederilor articolului 7 alineatul (1) din această directivă (Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții*/*Gutierrez Naranjo și alții*, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 73).
- 36 În aceste condiții, Curtea a statuat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale care limitează în timp efectele restitutorii legate de constatarea caracterului abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat cu un consumator de către un profesionist numai la sumele plătite în mod nejustificat în temeiul unei astfel de clauze ulterior pronunțării deciziei prin care s-a constatat pe cale judecătorească acest caracter abuziv (Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții*, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 75).
- 37 În cauza principală, este cert că consumatorul nu a declarat apel sau nu a formulat un apel incident împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță prin care se impune o limitare în timp a efectelor restitutorii pentru sumele percepute în temeiul clauzei abuzive.
- 38 Trebuie să se sublinieze însă că, în împrejurările prezentei cauze, faptul că un consumator nu a formulat o cale de atac în termenul corespunzător poate fi atribuit faptului că, atunci când Curtea a pronunțat Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții* (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980), termenul în care era posibilă declararea apelului sau a apelului incident în temeiul dreptului național expirase deja. În asemenea împrejurări, nu se

poate considera că consumatorul a dat dovadă de o pasivitate totală în sensul jurisprudenței amintite la punctul 28 din prezenta hotărâre, întrucât nu a contestat în fața unei instanțe de apel o jurisprudență constantă până atunci a Tribunal Supremo (Curtea Supremă).

- 39 Rezultă din acestea că aplicarea principiilor procedurii jurisdicționale naționale în discuție, privând consumatorul de mijloacele procedurale care îi permit să își valorifice drepturile în temeiul Directivei 93/13, este de natură să facă imposibilă sau excesiv de dificilă protecția acestor drepturi, aducând astfel atingere principiului efectivității.
- 40 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării principiilor procedurii jurisdicționale naționale în temeiul cărora o instanță națională sesizată cu un apel împotriva unei hotărâri care limitează în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator în temeiul unei clauze declarate abuzivă nu poate să invoce din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea acestei dispoziții și să dispună restituirea totală a sumelor respective, în cazul în care necontestarea acestei limitări în timp de către consumatorul în discuție nu poate fi atribuită unei pasivități totale din partea sa.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 41 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării principiilor procedurii jurisdicționale naționale în temeiul cărora o instanță națională sesizată cu un apel împotriva unei hotărâri care limitează în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator în temeiul unei clauze declarate abuzive nu poate să invoce din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea acestei dispoziții și să dispună restituirea totală a sumelor respective, în cazul în care necontestarea acestei limitări în timp de către consumatorul în discuție nu poate fi atribuită unei pasivități totale din partea sa.

Semnături